

Warszawa, 18.08.2022

Ks. dr hab. Krzysztof Marcyński, prof. ucz.
Katedra Teorii, Języka i Etyki Mediów
Instytut Edukacji Medialnej i Dziennikarstwa
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie
ul. Dewajtis 5
01-815 Warszawa
Tel. 600 090 781
E-mail: k.marcynski@uksw.edu.pl

Recenzja rozprawy doktorskiej pt.
„Wpływ sytuacji komunikacyjnej na werbalne
i niewerbalne zachowania Jana Pawła II
podczas pierwszej pielgrzymki do Polski”

przygotowanej przez mgr Magdalенę Jankosz
na Uniwersytecie Papieskim Jana Pawła II w Krakowie
pod kierunkiem promotora:
ks. prof. dra hab. Wiesława Przyczyny
w dyscyplinie: nauki o komunikacji społecznej i mediach

Wprowadzenie

Sytuacja komunikacyjna jest to wydarzenie w konkretnym czasie i przestrzeni, na które składa się wiele czynników determinujących je. Tymi czynnikami są m.in.: miejsce, kontekst, uczestnicy komunikacji, ich role społeczne, temat rozmowy, okoliczności spotkania. W teorii kompetencji komunikacyjnej oraz w jej praktykowaniu mówi się o konieczności dobrego rozpoznania sytuacji komunikacyjnej w celu stosownego dobrania poszczególnych elementów zachowania spośród posiadanego repertuaru komunikacyjnego, a tym samym dostosowania się do danej sytuacji. Pisali o tym przede wszystkim klasycy – propagatorzy teorii kompetencji komunikacyjnej, m.in.: Dell H. Hymes, James C. McCroskey, Brian H. Spitzberg. Swoimi badaniami potwierdzili oni, że istnieją różne sposoby mówienia i zachowania komunikacyjnego w różnych

sytuacjach komunikacyjnych i kulturowych, i że każda sytuacja komunikacyjna wymaga odpowiedniej zdolności zastosowania i wykonania językowej (komunikacyjnej) wiedzy. Ta umiejętność zaaplikowania komunikacji werbalnej oraz niewerbalnej do określonej sytuacji nazywana jest kompetencją komunikacyjną. Innymi słowy, aby być kompetentnym potrzeba komunikacyjnej wiedzy po to, żeby rozwinąć odpowiednie umiejętności, które mogą być wykorzystane do przystosowania się do sytuacyjnych uwarunkowań.

Pani mgr Magdalena Jankosz w swojej dysertacji zatytułowanej: „Wpływ sytuacji komunikacyjnej na werbalne i niewerbalne zachowania Jana Pawła II podczas pierwszej pielgrzymki do Polski” nawiązała do wspomnianej tu problematyki sytuacji komunikacyjnej – jej teorii oraz praktyki na przykładzie komunikacji Jana Pawła II podczas pierwszej pielgrzymki do Polski. Doktorantka uwzględniła w pracy cztery sytuacje komunikacyjne, w jakich znajdował się Jan Paweł II podczas tej historycznej pielgrzymki i określiła je następująco: „rytualna świecka, rytualna sakralna, potoczna i okazjonalna, oraz jego werbalne i niewerbalne zachowania komunikacyjne” (s. 2).

Sytuacja komunikacyjna to jest jeden wiodący wątek dysertacji mgr Magdaleny Jankosz, a drugi to osoba Jana Pawła II oraz jego sposób komunikowania się. Bez wątplenia – już na samym wstępie – należy to zaznaczyć, iż papież Polak był osobą publiczną, wyróżniającą się swoim stylem komunikacyjnym na tle innych znanych osobowości. Jako wieloletni, doświadczony papież – przywódca Kościoła katolickiego, niegdyś także aktor, wielki erudyta, myśliciel dwóch stuleci, teolog, filozof, pisarz, poeta, po części również filolog (po maturze w Wadowicach w latach 1938-1939 studiował filologię polską na Uniwersytecie Jagiellońskim), piewca słowa mówionego i pisanego, miłośnik komunikacji bezpośredniej, i w końcu jako osobowość medialna, stanowi niewątpliwie interesujący temat studium z perspektywy nauk o komunikacji społecznej i mediach. Tę badawczą wyjątkowość osoby Jana Pawła II zwielokrotnia także fakt, iż codziennie znajdował się on w bardzo różnych sytuacjach komunikacyjnych, zwłaszcza podczas pielgrzymek apostolskich do Polski w tych jakże trudnych i skomplikowanych politycznie latach 70. XX wieku. Mając to na uwadze, Doktorantka – pisząc pracę doktorską – wybrała sobie za cel „ukazanie, jakie środki komunikacyjne wykorzystywał papież w poszczególnych sytuacjach” (s. 2 i 15).

Ponieważ badania związane z sytuacjami komunikacyjnymi, pośrednio zatem także z kompetencją komunikacyjną w przestrzeni komunikacji religijnej nie są w Polsce często podejmowane, niniejsza dysertacja nabiera szczególnego poznawczego, badawczego i naukowego znaczenia oraz wyrazu.

Opis struktury rozprawy

Praca liczy 317 stron; składa się ze wstępu, siedmiu rozdziałów, zakończenia, bibliografii oraz aneksu. W rozdziale pierwszym opisano szczegółowo pierwszą pielgrzymkę Jana Pawła II do Polski. Tu zwrócono szczególną uwagę na jej kontekst polityczny, gospodarczy i religijny, następnie na przygotowania do niej (termin, udział strony kościelnej oraz państwowej), następnie opisano przebieg pielgrzymki (etap warszawski, etap gnieźnieński, etap częstochowski, etap krakowski). W tej części pracy odniesiono się również do pielgrzymki w mediach (relacji na jej temat, sposobu i kontekstu informowania) oraz do znaczenia pielgrzymki. Na końcu tego rozdziału zamieszczono podsumowanie.

W rozdziale drugim zwrócono uwagę na komunikację jako istotny wymiar pielgrzymki Jana Pawła II. W celu przybliżenia tej problematyki, najpierw opisano znaczenie terminu „komunikacja”, następnie jej definicję, elementy składowe i modele komunikacji, funkcje, rodzaje, sposoby komunikacji oraz werbalne i niewerbalne zachowania komunikacyjne. W tym również rozdziale wyjaśniono znaczenie sytuacji komunikacyjnej, następnie jej rozumienie, także typy sytuacji komunikacyjnej oraz rozpoznawanie sytuacji komunikacyjnej. Na końcu tego rozdziału zamieszczono podsumowanie.

W rozdziale trzecim opisano założenia metodologiczne badań przeprowadzonych na potrzeby pracy. Scharakteryzowano tu materiał źródłowy, przedmiot badań (sytuacje komunikacyjne publicznych wystąpień Jana Pawła II, zachowania werbalne i niewerbalne papieża), metody badawcze oraz procedurę badawczą. Na końcu tego rozdziału zamieszczono podsumowanie.

W rozdziałach od czwartego do siódmego zaprezentowano wyniki zrealizowanych badań. I tak, w rozdziale czwartym ukazano dane dla zagadnienia zachowania werbalne i niewerbalne Jana Pawła II w rytualnej sytuacji komunikacyjnej

w odmianie świeckiej. W pierwszej tu kolejności scharakteryzowano rytualną sytuację komunikacyjną w odmianie świeckiej, następnie opisano zachowania werbalne papieża w tej właśnie sytuacji komunikacyjnej (jego język wypowiedzi, formę i styl jego komunikacji werbalnej) oraz zachowania niewerbalne w sytuacji rytualnej w odmianie świeckiej. Tu wyodrębniono następujące elementy komunikacji niewerbalnej Jana Pawła II: strój, postawę, mimikę, kontakt wzrokowy, styl wokalny oraz gesty. Na końcu tego rozdziału zamieszczono podsumowanie.

W rozdziale piątym przedstawiono dane dla zagadnienia zachowania werbalne i niewerbalne Jana Pawła II w rytualnej sytuacji komunikacyjnej w odmianie sakralnej. Najpierw scharakteryzowano tu rytualną sytuację komunikacyjną w odmianie sakralnej, następnie szczegółowo opisano zachowania werbalne papieża w sytuacji rytualnej w odmianie sakralnej (język, styl, formę jego wypowiedzi). Potem opisano dane na temat zachowania niewerbalnego Jana Pawła II w sytuacji rytualnej w odmianie sakralnej (jego strój, postawę, mimikę, kontakt wzrokowy, styl wokalny oraz gesty). Na końcu tego rozdziału zamieszczono podsumowanie.

W rozdziale szóstym odniesiono się do zachowań werbalnych i niewerbalnych Jana Pawła II w potocznej sytuacji komunikacyjnej. W paragrafie pierwszym tej części rozprawy scharakteryzowano potoczną sytuację komunikacyjną, w drugim – opisano wyniki dla zagadnienia zachowania werbalne Jana Pawła II w sytuacji potocznej (język, formę oraz styl jego wypowiedzi). W paragrafie kolejnym, czyli trzecim, opisano zachowania niewerbalne Jana Pawła II w sytuacji potocznej (jego strój, postawę, mimikę, kontakt wzrokowy, styl wokalny oraz gesty). W ostatnim paragrafie zamieszczono podsumowanie tego rozdziału.

W rozdziale ostatnim, siódmym, opisano zachowania werbalne i niewerbalne Jana Pawła II w okazjonalnej sytuacji komunikacyjnej. Tu najpierw scharakteryzowano okazjonalną sytuację komunikacyjną, następnie zachowania werbalne papieża w sytuacji okazjonalnej, zwracając szczególną uwagę na język, formę oraz styl wypowiedzi. Potem opisano zachowania niewerbalne Jana Pawła II w sytuacji okazjonalnej (jego strój, postawę, mimikę, kontakt wzrokowy, styl wokalny oraz gesty). Na końcu tego rozdziału zamieszczono podsumowanie.

W ostatniej części pracy zamieszczono zakończenie oraz bibliografię podzieloną na następujące części: 1) Źródła podstawowe, 2) Źródła pomocnicze, 3) Opracowania, 4) Literatura przedmiotu. W aneksie zawarto zdjęcia ukazujące Jana Pawła II w różnych sytuacjach komunikacyjnych, przywoływanych i opisanych w pracy.

Ocena merytorycznej wartości pracy

Na samym wstępie należy wyraźnie podkreślić, że wartość merytoryczna pracy jest bardzo wysoka. Recenzowana rozprawa posiada charakter nowatorski – jej tytuł, przedmiot badań oraz realizacja celu badawczego należy uznać za autorskie i nowe. Owszem, komunikacja Jana Pawła II była wielokrotnie badana w naukach społecznych, humanistycznych czy teologicznych (zob. m.in.: Dudziak 2016, Jankosz 2018, 2019, Pennacchio 2019, Nęcek, Sobczyk-Pająk 2020, Jankosz, Przyczyna 2020, Szczepaniak 2010, 2020¹), ale nie tak szczegółowo i profesjonalnie, jak to uczyniła Doktorantka w tej pracy. O nowym ujęciu rozprawy stanowi kontekst komunikowania się Jana Pawła II – pierwsza pielgrzymka apostolska do Polski oraz cztery wybrane przez Doktorantkę konkretne sytuacje komunikacyjne, które zostały tu przeanalizowane w odniesieniu do Jana Pawła II. Te sytuacje to: 1) sytuacja rytualna świecka, 2) sytuacja rytualna sakralna, 3) sytuacja potoczna, 4) sytuacja okazjonalna. Mając na uwadze te sytuacje, mgr Magdalena Jankosz przeanalizowała werbalne i niewerbalne zachowania komunikacyjne Jana Pawła II podczas pierwszej pielgrzymki do Polski z perspektywy nauk o komunikacji społecznej i mediach. W tym znaczeniu recenzowana rozprawa ma charakter nowatorski, o czym napisała i poprawnie to uargumentowała Doktorantka w rozprawie na s. 8-11.

Przechodząc do szczegółowej oceny merytorycznej dysertacji, warto przypomnieć jej główny cel poznawczy. Doktorantka sformułowała ten cel następująco: „Celem pracy jest ukazanie, jak zachowywał się papież w zakresie wykorzystania różnych środków werbalnych i niewerbalnych w poszczególnych sytuacjach komunikacyjnych w czasie tej pielgrzymki” (s. 15). Jeszcze bardziej tematykę rozprawy przybliżają pytania badawcze zadane przez Autorkę: „Czy papież dostosowywał się do

¹ Szczegółowy opis stanu badań na temat komunikacji Jana Pawła II Autorka zamieściła w rozprawie na s. 8-10.

wymogów sytuacji komunikacyjnej? Czy zmiana sytuacji komunikacyjnej pociągała za sobą zmianę zachowań werbalnych i niewerbalnych Jana Pawła II? Czy sytuacja komunikacyjna ułatwiała, czy ograniczała dobór środków wyrazu? Jakie środki językowe i rodzaje gestów dominowały w poszczególnych sytuacjach komunikacyjnych? Czy i w jaki sposób werbalne i niewerbalne zachowania komunikacyjne wzajemnie na siebie oddziaływały?” (s. 15). Doktorantka przyjęła zatem za cel przede wszystkim scharakteryzowanie komunikacji papieża oraz pośrednio – określenie wpływu wybranych sytuacji komunikacyjnych na zachowanie Jana Pawła II. Tak sformułowane pytania pozwalają zatem zauważyć dwa główne nurty tematyczne i badawcze rozprawy: 1) sposób komunikowania Jana Pawła II w konkretnych sytuacjach komunikacyjnych podczas pierwszej pielgrzymki papieża Polaka do Polski, 2) wpływ czynników zewnętrznych (komunikacyjnych), sytuacji komunikacyjnej na komunikację Jana Pawła II. Tak określony cel poznawczy i badawczy rozprawy jest sformułowany poprawnie, choć można by zrezygnować z badania wpływu „sytuacji komunikacyjnych na werbalne i niewerbalne zachowania Jana Pawła II”, a bardziej skoncentrować się (w tytule i podstawowych założeniach metodologicznych) na sposobie komunikowania się Jana Pawła II w wybranych sytuacjach komunikacyjnych. Dzięki temu – biorąc pod uwagę tytuł rozprawy – pierwszoplanową rolę pełniłby oczywiście Jan Paweł II i jego sposób komunikowania podczas pierwszej pielgrzymki do Polski, a nie sytuacje komunikacyjne, w których się wówczas papież znalazł. W obecnym brzmieniu akcent położony jest na wpływ – wpływ sytuacji komunikacyjnych, a nie na komunikację Jana Pawła II. To jest jedynie sugestia, odpowiedź recenzenta, bo oczywiście Doktorantka ma pełne prawo zająć się badawczo wpływem sytuacji komunikacyjnych na komunikację Jana Pawła II w czasie pierwszej pielgrzymki do Polski. W przekonaniu jednak recenzenta treść pracy (zwłaszcza zawartość rozdziałów IV-VII, stanowiące prezentację wyników badań) jest bardziej o komunikacji Jana Pawła II w wybranych sytuacjach komunikacyjnych niż o wpływie tychże sytuacji na jego zachowanie.

Przechodząc do dalszych kwestii, warto zwrócić uwagę na część teoretyczną pracy. Z perspektywy nauk o komunikacji społecznej i mediach należy uznać, iż jest to część rozprawy bardzo dobrze przygotowana. Na tę część składają się rozdział pierwszy

i drugi. W rozdziale pierwszym opisano pierwszą pielgrzymkę Jana Pawła II do Polski, w drugim – komunikację jako istotny wymiar tego wydarzenia. Historycznie oraz medioznawczo uwzględniono tu najważniejsze wątki, opracowane szczegółowo i źródłowo skrupulatnie. Rozdział pierwszy na temat pierwszej pielgrzymki Jana Pawła II do Polski przygotowano szczegółowo, z uwzględnieniem szeroko zarysowanego kontekstu politycznego i społecznego tego wydarzenia. Nie tylko odniesiono się tu do przygotowań do przyjazdu papieża do Polski, przebiegu pielgrzymki, ale także do przekazu na jej temat w mediach. Tu warto podkreślić walory poznawcze szczególnie tego paragrafu, ponieważ przygotowanie jego wymagało od Autorki dobrej znajomości ówczesnego systemu medialnego Polski. Z należytą starannością i dokładnością uwzględniła ona kluczowe elementy obrazu pierwszej pielgrzymki papieża do Polski (nachylenie polityczne ówczesnych mediów, kontekst przekazu na temat przyjazdu Jana Pawła II, wątki towarzyszące informacji na ten temat – zob. s. 49-54). W rozdziale natomiast drugim – ocenianej tu pierwszej, teoretycznej części rozprawy – o rozumieniu i znaczeniu komunikacji społecznej wzięto pod uwagę – co jest bardzo ważne – literaturę przedmiotu reprezentatywną dla podjętych tu zagadnień oraz w ogóle dla dyscypliny (nauki o komunikacji społecznej i mediach). Są to m.in. publikacje Walerego Pisarka, Tomasza Gobana-Klasa, Bogusławy Dobek-Ostrowskiej. Podsumowując ocenę merytoryczną teoretycznej pierwszej części dysertacji, należy uznać, iż jest ona przygotowana bardzo dobrze i stanowi dużą wartość poznawczą oraz kontekstualną do kolejnych części dysertacji.

Przechodząc natomiast do kolejnych aspektów rozprawy doktorskiej mgr Magdaleny Jankosz, należy zwrócić szczególną uwagę na badania własne przeprowadzone na potrzeby realizacji celu badawczego. Znaczenie tych badań – dla środowiska medioznawczego w Polsce i w ogóle dla dyscypliny: nauki o komunikacji społecznej i mediach – jest niewątpliwie duże i znaczące. W ocenie części badawczej można wyróżnić następujące jej aspekty:

- Po pierwsze, Doktorantka w sposób wyczerpujący określiła definicję sytuacji komunikacyjnej (s. 91-94). Bazując głównie na definicji autorstwa badaczy: Aleksego Awdiejewa, Stanisława Grabiasa i Elżbiety Laskowskiej, wyjaśniła czym jest tytułowa sytuacja komunikacyjna, następnie wyszczególniła jej

podstawowe typy. I tu warto zaznaczyć, iż Doktorantka trafnie i poprawnie potrafiła wskazać aspekty tej definicji, w których jest ona niewystarczająca, niewyczerpująca możliwości komunikacyjne w różnych zdarzeniach (s. 96). Taka umiejętność oceny definicji naukowej świadczy o dojrzałości naukowej Autorki, o posiadanych przez nią kompetencjach warsztatowych. Co więcej, potrafiła rozbudować rodzaje sytuacji komunikacyjnej o swoje propozycje, dostosowując je do przedmiotu własnych badań (s. 96-97). W opisie rozumienia sytuacji komunikacyjnej nawiązała także do kompetencji komunikacyjnej (s. 97-99), co jest w pełni uzasadnione, a nawet konieczne dla takiej tematyki pracy, natomiast zabrakło tu nawiązania do ponad 600-stronicowego opracowania o kompetencji komunikacyjnej, dostępnego w języku polskim już od roku 2017 pt. „Kompetencja komunikacyjna. Studium medioznawcze” (Warszawa 2017)².

- Po drugie, należy uznać, iż Doktorantka poprawnie przygotowała opis założeń metodologicznych dla przeprowadzonych badań własnych:
 - Bardzo szczegółowo scharakteryzowała materiał badawczy, w tym jego niekompletność i sposoby uzupełniania braków (s. 101-111).
 - Audiowizualny materiał badawczy Doktorantka uzupełniła drukowaną wersją przemówień papieża (ta drukowana wersja materiału badawczego posłużyła też dla weryfikacji zawartości materiałów audiowizualnych), co jest dobrą decyzją dla skutecznej realizacji celu badawczego.
 - Zgromadzony materiał badawczy Doktorantka podzieliła według gatunków wypowiedzi, np.: homilie, konferencje, rozważania, przemówienia, rozmowa potoczna. Gatunki te scharakteryzowała, wyjaśniając na czym dokładnie polega przekaz w danym gatunku (s. 104-110).
 - Dobrze zostały skategoryzowane i wyjaśnione elementy „zachowania werbalnego Jana Pawła II” (s. 112-117) i „zachowanie niewerbalnego Jana Pawła II” (s. 117-123), które były brane pod uwagę w analizie zebranego materiału badawczego. Autorka bardzo dokładnie opisała, na co zwracała uwagę w czasie badań (m.in. na język, formę, styl wypowiedzi, następnie na

² Rozprawa habilitacyjna recenzenta z dyscypliny: nauki o komunikacji społecznej i mediach (Uniwersytet Warszawski – 2018).

strój, postawę, mimikę, kontakt wzrokowy, aspekty wokalne i gesty – s. 112-123).

- Opis metod badawczych jest wystarczający. Doktorantka wybrała kilka metod badawczych i opisała, w jaki sposób posłużyła się nimi dla realizacji celu badawczego (s. 123-131).
 - W opisie procesu badawczego dobrą praktyką warsztatową jest podzielenie go na kilka lub kilkanaście etapów badawczych i tak właśnie Autorka zrobiła (s. 131-133).
- Po trzecie, pomimo wielu walorów metodologicznych, wyżej opisanych, można przedstawić kilka sugestii, stanowiących nie tyle krytykę, co przede wszystkim podpowiedź dla przyszłych prac naukowych Doktorantki:
- Opis założeń metodologicznych warto zaczynać od najważniejszego dla pracy zdania, czyli od przypomnienia głównego celu badawczego (mimo, że jest on zapisany we „Wstępie”), a także od wypisania najważniejszych dla badań pytań badawczych (które w domyśle będą stanowiły kategorie analityczne – pytania, na które – przeprowadzając analizę – będzie badacz szukał na nie odpowiedzi).
 - Opis materiału badawczego warto poprzedzić choć krótką informacją na temat doboru źródeł (W jaki sposób poszukiwano i dokonano wyboru źródeł? Co decydowało o wyborze tego, a nie innego materiału?, itd.).
 - Przy wyborze metod badawczych warto było zwrócić uwagę także na metodę analizy zawartości mediów (Autorka o niej wspomniała, ale tylko w przypisie 81 na s. 126), charakterystyczną dla nauk o komunikacji społecznej i mediach, często wykorzystywaną w analizie przemówień, wystąpień publicznych, itd. Korzystając z tej metody, można m.in. bardzo precyzyjnie przygotować badania, przygotowując chociażby szczegółowy klucz kategoryzacyjny, zawierający konkretne kategorie analityczne. Taki klucz jest to „narzędzie” bardzo usprawniające przeprowadzenie badań.
 - W opisie metodologicznym Doktorantka przywołała nazwę dyscypliny, w której ubiega się o uzyskanie stopnia doktora. Warto używać poprawnej

nazwy, obecnie używanej – nauki o komunikacji społecznej i mediach, a nie „nauki o mediach” (zob. s. 126 – ta nazwa jest już nieaktualna).

Podsumowując jednakże całościowo część badawczą rozprawy, w ocenie końcowej należy przyjąć te badania z wielkim uznaniem. Pomimo kilku mankamentów zostały one przygotowane skrupulatnie i bardzo dobrze. Prezentacja natomiast otrzymanych danych jest nie tylko interesująca i dokładna, ale także estetyczna w odbiorze – napisana piękną i staranną polszczyzną.

W tym miejscu można zadać Doktorantce następujące pytania:

- W jaki sposób scharakteryzowałaby Pani – na podstawie przeprowadzonych badań – styl komunikacyjny Jana Pawła II w czasie pielgrzymki do Polski w 1979 r.? Czy można powiedzieć, że w komunikacji papieża Polaka tkwił pewien komunikacyjny fenomen?
- Czy i jak – zdaniem Pani – Jan Paweł II w jakiś sposób redefiniował badane w pracy sytuacje komunikacyjne, w których się znalazł podczas swojej pierwszej pielgrzymki do Polski? Innymi słowy, czy papież wpływał na te sytuacje, nadając im jakiś nowy kształt oraz wyraz?

Podsumowując ocenę merytoryczną recenzowanej rozprawy doktorskiej mgr Magdaleny Jankosz, należy uznać, iż jest to rozprawa bardzo wartościowa, ważna i interesująca pod względem teoretycznym oraz empirycznym. Wartościowa, ponieważ w dużej mierze uzupełnia literaturę przedmiotu na temat komunikacji Jana Pawła II. Jest to także studium interesujące, ponieważ dotyczy metody badania sposobu komunikowania się osoby publicznej w określonych sytuacjach komunikacyjnych.

Ocena strony formalnej pracy

A) Ocena struktury pracy

Układ recenzowanej rozprawy jest logiczny, spójny i poprawny. Dwa pierwsze rozdziały mają charakter teoretyczny – pełnią rolę koniecznego w pracach naukowych wprowadzenia do części empirycznej i do całości dysertacji. Słusznie po tych rozdziałach zamieszczono osobny rozdział zawierający szczegółowy opis założeń metodologicznych dla podjętych badań. Po tym rozdziale zamieszczono prezentację wyników badań – w rozdziałach: czwartym (dla pierwszej wybranej sytuacji komunikacyjnej), piątym (dla drugiej wybranej sytuacji komunikacyjnej), szóstym (dla trzeciej wybranej sytuacji komunikacyjnej), i siódmym (dla czwartej wybranej sytuacji komunikacyjnej). W takim zatem logicznym układzie rozprawy zauważa się konsekwencję i logikę w prezentacji danych. Poprawność i prawidłowość należy dostrzec również w strukturze poszczególnych rozdziałów. Tu warto zwrócić szczególną uwagę na cztery ostatnie rozdziały, w których Doktorantka zaprezentowała wyniki badań. Wszystkie te rozdziały zbudowane są w jednym, logicznym, spójnym kluczu: zawierają te same zmienne, uwzględnione w badaniach: w pierwszych paragrafach zawsze Autorka charakteryzowała konkretną sytuację komunikacyjną (zob. 4.1., 5.1., 6.1., 7.1.), następnie w drugich prezentowała dane dla zagadnienia: Zachowania werbalne Jana Pawła II (zob. 4.2., 5.2., 6.2., 7.2.), a w nim zawsze te same podparagrafy (zmienne) dla każdego rozdziału: język, forma, styl. W trzecich paragrafach rozdziałów badawczych Doktorantka zawsze konsekwentnie prezentowała dane dla tej samej zmiennej: Zachowania niewerbalne Jana Pawła II (zob. 4.3., 5.3., 6.3., 7.3.). Taki zatem układ pracy należy uznać za poprawny, a nawet wysoce precyzyjny – korzystny w odbiorze prezentowanych danych.

B) Ocena języka i stylu

Język rozprawy doktorskiej mgr Magdaleny Jankosz należy zdecydowanie ocenić jako poprawny gramatycznie, stylistycznie i ortograficznie. Co więcej, Autorka pisze bardzo piękną polszczyznę. Przekaz jest komunikatywny, a jego styl wysoce naukowy i precyzyjny. Recenzowana rozprawa ma zdecydowanie charakter książki naukowej.

Mimo, że zauważa się w pracy nieliczne literówki (np. s. 22, 38, 51, 79, 141, 164), to i tak dominuje w niej bardzo wyraźnie walor estetyczny, erudycyjny i językowy. Doktorantka potrafi poprawnie przygotowywać poszczególne części pracy naukowej. Wie, jak należy stopniować wiedzę w określonych częściach rozdziału. Potrafi także naukowym językiem przygotować wstęp, zakończenie czy podsumowania do pojedynczych rozdziałów rozprawy. Doktorantka ma świadomość, jakim językiem i stylem należy opisywać definicje, ma świadomość tego, czym jest prosta prezentacja różnych definicji, a czym jest syntetyczny i bardziej już niekiedy złożony opis zebranych, różnych definicji. Podsumowując tę część recenzji, należy uznać, iż Autorka w pełni opanowała technikę pisania pracy doktorskiej, wykazując się dużą dojrzałością formalno-naukową.

C) Ocena sporządzania bibliografii

Doktorantka zgromadziła bogatą literaturę. Bibliografię podzieliła następująco: 1) Źródła podstawowe, 2) Źródła pomocnicze, 3) Opracowania, 4) Literatura przedmiotu. Taki układ wydaje się poprawny, choć w naukach o komunikacji społecznej i mediach można przyjąć także następujący: 1) Źródła (w znaczeniu: materiał badawczy potrzebny do realizacji głównego celu), 2) Literatura przedmiotu (publikacje na temat pierwszej pielgrzymki Jana Pawła II do Polski, komunikacji Jana Pawła II oraz klasyczne opracowania naukowe z nauk o komunikacji społecznej i mediach), 3) Literatura pomocnicza (drugoplanowa literatura, ale wykorzystana przy pisaniu pracy). W końcowej redakcji, jeśli praca przeznaczona byłaby do publikacji, warto poprawić niektóre zapisy bibliograficzne, szczególnie te, na które składa się wyłącznie link do strony internetowej (np. na s. 293). Link do strony należy poprzedzić informacją o autorze (lub jego braku – b.a.) i tytule artykułu.

Ocena końcowa

Wszystkie powyższej przedstawione uwagi mają przede wszystkim na względzie naukowy rozwój Autorki i jej badawczą przyszłość, która zapowiada się bardzo obiecująco. Biorąc pod uwagę zawartość merytoryczną – teoretyczną i badawczą – rozprawy doktorskiej Pani mgr Magdaleny Jankosz pt. „Wpływ sytuacji

komunikacyjnej na werbalne i niewerbalne zachowania Jana Pawła II podczas pierwszej pielgrzymki do Polski”, oceniam tę pracę bardzo pozytywnie, dostrzegając w Autorce bardzo dobrą specjalistkę od komunikacji Jana Pawła II. Tym samym uznaję, że recenzowana rozprawa spełnia wszelkie wymagania oraz warunki określone w Ustawie o stopniach naukowych i tytule naukowym. Jednocześnie wnioskuję o dopuszczenie Pani mgr Magdaleny Jankosz do dalszych etapów przewodu doktorskiego, w tym do publicznej obrony rozprawy doktorskiej.

A handwritten signature in blue ink, reading "Krzysztof Marcyński", written over a horizontal dotted line.

Ks. dr hab. Krzysztof Marcyński SAC, prof. ucz.